

een hard oordeel wordt geveld, wordt hier op Saul toegepast. Saul werd op de planken gebracht als de drager van een nobel ideaal, die in zelfbewuste onafhankelijkheid den strijd aabond tegen priestertwang en profetische gezagsaanmatiging.

Hoe gaat dit lijnrecht in tegen de schriftuurlijke voorstelling!

Toch moet toegegeven, dat de Protestantenvond verhelderend heeft gewerkt. Hij gaf openlijk aan zijn vijandschap tegen alle belijdenis en inzonderheid tegen onze belijdenisschriften niting. Hij hield niet van marchandeeren en modderen.

Daarvoor zijn we dankbaar.

We hebben liever met een verklaard en openhartig tegenstander te doen, dan met een man met twee aangezichten.

Hoewel de koers, die de Protestantenvond uit wil, nog niet schijnt vast te staan en dit aan het jubileum iets wijfelends gaf, zoodat de forsche juichtoon werd gestmoord, zoo is het toch niet onmogelijk, dat hij in den naasten tijd een nieuwen groei zal beleven.

„Het proces, dat in de Hervormde Kerk bezig is zich te ontwikkelen, zal misschien een uitbreiding ten gevolge hebben; zou dan het psychologisch moment komen, dat de Bond eene uitbreiding tegemoet gaat”, vraagt het orgaan van den Protestantenvond, „De Hervorming”, niet zonder reden.

En in één opzicht is de Bond onze kerken vooruit, n.l. in de organisatie van het catechetisch onderwijs.

Wat moeite heeft men zich daarvoor niet gegeven.

Voor mij ligt de uitgave van den Protestantenvond: „Tot organisatie van ons Godsdienstonderwijs.”

Deze bevat een schat van gegevens, waarmee zelfs de Gereformeerde catecheet, onder de noodige keur natuurlijk, winst kan doen.

Als de Gereformeerde hiervan kennis neemt, kan hij werkelijk niet alle schaatte onderdrukken.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De vinger op de wonde.

Op de vergadering der Anti-Revolutionaire Partij, die op Vrijdag 15 October te Utrecht gehouden is om het bekende milioenplan te bespreken, zijn door onze beide hoofdleiders zeer ernstige en behartenswaardige dingen gezegd. De heer Colijn heeft gewezen op de vermindering van geestdrift en idealisme, en de inzinking van liefde en kracht, terwijl de heer Idenburg gewaarschuwd heeft voor de verflauwing der grenzen, die overal merkbaar is, en voor het gevaarlijke relativisme, dat alom veld wint.

Wat het woord van den eersten voorzitter aangaat, ontleenen we aan het verslag in „de Standaard” het volgende:

Onze partij-organisatie heeft zeker tot dusver voortreffelijk gefunctioneerd, maar om haar te doen beantwoorden aan de veelwaardere eischen, die de toekomst stellen zal, dienen wij op haar uitbouw en versterking bedacht te zijn. Het weerstaan van het toenemende revolutionaire streven met zijn verwerping van alle Goddelijk gezag zal in de eerste plaats van ons als Antirevolutionairen groote krachtsinspanning vragen, maar daarnaevens hebben we niet minder krachtige actie naar binnen te ontwikkelen, te waken tegen het indringen van verkeerde denkbeelden, op te komen voor het zuiver houden onzer beginselen, en te streven naar onderlinge eenheid. Het feit valt niet te loochenen dat sedert Dr. Kuypers zich geleidelijk uit de organisatie en het politieke leven heeft teruggetrokken, veel van de bezieling en geestdrift gedooft is. De verschillende oorzaken, die daarbij van invloed waren, werden besproken. Die matheid moet uit de geleerden verdwijnen, wil de partij hare roeping kunnen vervullen en daarvoor is het beste middel, dat we beginnen met bezieling een offer te brengen, een groot offer, en dat aanwenden om met kracht den toestand van moedeloosheid en matheid te bestrijden.

Als spr. goed ziet, is er inzonderheid in vier leemten te voorzien: 1e. is er behoefte aan verdere uiteenzetting van de diepere beginselen der Antirevolutionaire staatkunde; 2e. moet de stelselmatige populaire verbreiding dier beginselen worden bevorderd; 3e. is er onvoldoende voorlichting van onze mannen in raden en staten en 4e. bestaat er gemis aan eenheid van actie in pers en propaganda.

Over hetgeen de tweede voorzitter sprak, zegt genoemd verslag:

De heer Idenburg liet een krachtig en ernstig vermaan uitgaan tegen het geestelijk karakter van onzen tijdgeest, tegen de vervloeiing en verworping, die zich o.a. openbaart in de zucht tot toenadering van verschillende groepen en partijen, waarmede toenadering zich moeilijk verdragen laat zonder loslating van onze heiligste beginselen. In dit verband kwam Spr. krachtig op tegen het relativisme, dat op ieder terrein van het geestesleven de fundamenteel ondergraaft. Op het buitengemeen gevaar, verbonden aan de ondermijning van vaste overtuigingen, vooral ook voor de jongeren, die onze hope voor de toekomst zijn, werd de aan-

dacht gevestigd en ernstig allen toegeroepen om toch te waken en dat te doen door de beste middelen die we bezitten, door het gebed, door standvastig te blijven in het geloof in volkomen overgave aan 's Heeren ordinantien. Door vast te houden daaraan, bezitten we een onverwinnbare kracht, terwijl bij onze tegenstanders zwakheid is.

Met dankbaarheid kan Spr. wijzen op verschijnselen van herleving en veld winnen van het Calvinisme ook in het buitenland. Behalve in Hongarije, komt thans ook bij de Ger. groep in Duitschland een drang naar voren om zich te ontwikkelen naar antirevolutionaire beginselen en ook in Zwitserland is er beweging onder de jongere predikanten naar dieper levensbeginsel. Ontmoedigd mogen we niet zijn, zelfs indien mannen als Dr. Kuypers ons ontvallen. Als goede Calvinisten houden we vast aan de beginselen die wortelen en opgaan in God, den Vader der lichten, van Wien alle kracht en alle macht uitgaat en alle zegen nederdaalt.

Op deze uitlatingen mag wel alle nadruk vallen. Zij zijn niet van de eersten de besten.

Dit oordeel is niet uitgesproken door iemand, die ons partij-leven niet kent, maar de eersten en de besten meenen den toestand aldus te moeten teekenen, en hun teekening is somber.

Veel van de bezieling is gedooft.

De oude geestdrift is voor een groot deel ingezonken.

Matheid beheerscht onze geleerden.

Er is tekort aan uiteenzetting onzer beginselen. Wij hebben gebrek aan voldoende voorlichting. De eenheid van actie laat te wenschen over.

Wij staan aan het gevaar van vervloeiing bloot. Het verderfelijke relativisme onzer dagen bedreigt ons.

De synthese-zucht sluipt ook onze kringen binnen, — waarlijk, als onze leiders, die we ten volle vertrouwen en wier kijk op de dingen alle geloof verdient, zóó ons politieke leven bezien, en die verschijnselen opmerken, is er voor ons wel reden om allen hoogen toon te laten varen, en in ootmoedig schuld bewustzijn te zoeken naar de wegen, die tot herstel moeten ingeslagen.

Er is reformatie noodig.

Dat blijkt ook hier zonneklaar.

Hoe kostelijk, dat onze voormannen ons niet in slaap wiegen met een lief gezang van Vrede, Vrede, doch ons wakker schudden, en toeroepen dat er gevaar dreigt, en we haast moeten maken. En zij zeggen ook wat er gedaan moet worden. Wij zullen weer veel meer principieele politiek moeten voeren. De ware anti-revolutionaire beginselen moeten op den voorgrond geplaatst en ontwikkeld en gepropageerd. Voor marchandeeren is het nu vooral geen tijd, en tegen het relativisme en scepticisme zij met alle, alle kracht de strijd aangeboden.

Daartoe beziele God ons met Zijn Geest.

Hij geve ons de oude toewijding en geestdrift.

Hij blaze het vuur aan tot laaiende vlammen.

Hij wekke weer het oude enthousiasme, dat hem, den groote, wiens levenslicht in deze dagen, al zwakker en zwakker, uiflikkert, aangedreven heeft tot zijn gigantische worsteling.

Moet aan zijn sterfbed onze ziel niet ontroeren?

Mozes gaat heen, en de Jozua's klagen: „Het feit valt niet te loochenen, dat sedert Dr. Kuypers zich heeft teruggetrokken, veel van de bezieling en geestdrift gedooft is.” Ja, waar is de God van Elia? Waar is Hij, Die hen uit de zee opgebracht heeft? Heere! vernieuw onze dagen als vanouda!

Zoo vragen we nu de oude leider wegsterft.

In de stonden van zijn avondschijsel.

In de laatste oogenblikken van zijn langen, ontzaglijken levensdag.

De Heere zij den moeden strijder tot den einde met Zijn genade nabij.

K. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Opvoeding der Gemeente.

I.

Over het algemeen is het niet meer noodig in onze kringen te betoogen, dat het zendingswerk roeping is der kerk des Heeren; geen particuliere liefhebberij van enkele medelijdende vromen, maar gehoorzaamheid aan het uitdrukkelijk gebod: „Gaaf heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen.” Zeker, er zullen nog wel kerkleden zijn, die voor de zending weinig voelen, en hun bijdrage zeer gering doen zijn, doch deze zullen toch tot de uitzonderingen mogen worden gerekend, en ook is menigmaal onbekendheid met het werk de oorzaak van hun gebrek aan sympathie; onbekend maakt onbemind.

Het kerkelijk maken der zending heeft geweldige gevolgen gehad en de leden der gemeente geleerd, bijna gedwongen, om met de zending ietwat mee te leven; de zending werd nu hun zaak en taak, evenals de kerk zelf en de christelijke school. Reeds deze vrucht bewijst, hoe goed de boom der kerkelijke zending is, en wij verstaan het, dat onze Hervormde broeders beproeven een soortgelijken weg in te slaan door de zending aan verschillende classes toe te vertrouwen.

Wij moeten ons echter van de belangstelling der gemeente een niet te hooge gedachte maken, want

deze blijft bij zeer velen beperkt tot het geven van een bijdrage, meer of minder groot, en het aanvaarden van „Het Zendingsblad”; wellicht, dat zij ook de Zendingsskalender uit een vriendelijke hand aannemen, en daarvoor een penningsofferen; doch tot een bepaald meeleven met den arbeid komt het bij de meesten niet. Wij mogen en moeten dus wel dankbaar zijn met de verkregen resultaten van het kerkelijk maken der zending, maar niet voldaan zijn; het ideaal is nog bij lange niet bereikt. Hoe dit te bereiken?

Wij zouden de vraag ook anders kunnen inkleeden: hoe leeren wij de gemeente van Christus niet maar voor de zending iets te voelen en wat te doen, doch er mee mede te leven en er hartelijk voor te bidden? Indien het woord niet zoo afgezaagd werd, zouden wij zeggen: het is een probleem, waarvan de oplossing nog maar ten deele is gevonden.

Het zijn niet alleen de gewone gemeenteleden, bij wie genoegzame kennis der zending ontbreekt; met de ambtsdragers is het al niet veel beter gesteld. Zelfs vraagt men zich af, of de leden der Generale Synode wel der zake kundig waren. In elk geval geeft een opmerking van ds. Dijkstra in „Het Zendingsblad” van Oct te denken. In zijn brief naar Antiochië schrijft hij toch:

„De zending had een goede synode. De rapporten over deze zaak geleverd waren vele; de voorstellen bijna niet te tellen. Sommige voorstellen vroegen eenige duizenden, één zelfs veertig duizend, maar zij werden zonder eenige aarzeling zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Men beschouwt dit als het hoogste succes: geen discussie en geen hoofdelijke stemming; mooier kan het niet. Toch zou ik het soms wel wat anders gewild hebben. Zeer belangrijke voorstellen, die een groote schrede vooruit voor onze zending beteekenen, die ten deele ook zware financiële offers meebrengen, passeerden den hamer, zonder een enkel woord! Ik zou gaarne gezien hebben, dat een enkel woord van bedenking onze begaafde sprekers in de gelegenheid zou hebben gesteld om de noodzakelijkheid en heerlijkheid der voorgestelde zaak in het licht te stellen. Maar waar geen vijand is, valt niet te strijden en de overwinning is gemakkelijk.”

Men vraagt zich af: waarom was er geen „vijand”? waarom werd geen enkel voorstel met debat verwaardigd? Natuurlijk boden vele van de voorstellen genoeg stof ter bespreking, en het is toch moeilijk aan te nemen, dat meer dan zestig menschen het allen in alle opzichten eens zijn over „voorstellen bijna niet te tellen.” Ongewijfeld moet hier de oorzaak voor een groot deel gezocht worden in de bij uitstek deskundige deputaten ds. Dijkstra, dr. Hania en ds. Breukelaar, om van de anderen te zwijgen. Doch een zelfde verschijnsel wordt ook op de mindere kerkelijke vergaderingen opgemerkt; op de laatste gehouden part. syn. van Zeeland deed maar één lid vragen naar aanleiding van het belangrijke zendingsrapport; en op de classes wordt ook meermalen het rapport der zending zonder discussie en stemming aangenomen. Wij gelooven niet te dwalen, indien wij de oorzaak van dit abnormale verschijnsel zoeken in te weinig op de hoogte zijn van de zendingszaken, om zelfstandig te oordeelen.

Indien deze opvatting juist is, waaraan wij niet twijfelen, dan wordt hiernade een wondeplek aangewezen in ons kerkelijk zendingsleven, welke dringend behandeling en geneezing eischt.

Aan publieke voorlichting schijnt het niet te ontbreken; bijna elk kerkelijk en christelijk blad heeft een rubriek over de zending. Het Zendingsblad wordt in tienduizenden exemplaren verspreid. Men zou zeggen: nu zullen de menschen het toch wel eindelijk weten! Ook moeten wij de beteekenis der classale zendingsdagen allerwege niet over het hoofd zien. En toch zal reeds een oppervlakkig ingesteld onderzoek u spoedig leeren, dat de kennis der zending bij velen, ja bij de meesten, gering, uiterst gering is. Dit bewijst, dat trots het vele, dat er gedaan is en wordt, toch nog heel veel aan de opvoeding der gemeente in zendingskennis ontbreekt.

Hoe hierin verandering te brengen? Deze vraag willen wij trachten een volgend maal te beantwoorden.

A. J. P.

J. D. WIELENGA.

De Zondagsschool in verband met de stroomingen van onzen tijd.

II.

De hoofdgedachte in de West-Hill Zondagsschoolmethode, de richting, die door reformatie de Zondagsschool zich wil doen aanpassen aan de sinds hare stichting gansch veranderde toestanden, ligt hierin, dat men de Zondagsschool vervangt door de kinderkerk.

Mej. Van Woensel Kooij zegt in haar mooie boek: „Ik wil het onderwijzend element op den achtergrond brengen en het stichtelijke op den voorgrond. Wij willen de kinderen niet alleen onderwijzen, wij willen hen inwijden in het geheim van den omgang met God, wij willen hen voor immer het gevoel medegeven van de majesteit en de barmhartigheden Gods, opdat zij in eerbied en ootmoed zich voor Hem buigen.” Om dat te bereiken moet

alles medewerken, want (zegt de schrijfster): „Alle gevoelens worden door corresponderende gevoelens in ons wakker geroepen, b.v. onze eerbied voor den Bijbel wekt eerbied bij de kinderen. Zoo moet geestelijke tucht een stoffelijken handlangster hebben in een aangename omgeving." Aan die omgeving moet dan ook de grootst mogelijke zorg besteed worden. Liefst gebruike men een kerkzaal. Door ruiten van gebrand glas valle het licht getemperd naar binnen. Roomwitte, met enkele teksten beschilderde muren, en vazen met bloemen moeten een stemming van reinheid bij de kinderen wekken. Wat te duur meent u? De schrijfster zegt: „Waarlijk een harmonische omgeving is voor den dienst van God noodiger dan een Kerstfeest met versnaperingen en wandeltochten in den zomer." De dienst stelt men zich ongeveer zoo voor: 'n Kwartier voor den aanvang begint een klokje te luiden. Zijne vriendelijke klanken roepen de kinderen samen. Zij worden ontvangen in een voorzaal, waar zij pet en hoed achterlaten, en zich in de rij scharen. Op het sein van de piano of het orgel worden de gordijnen weggeschoven en treden de kinderen de kerkzaal binnen, de kleintjes voorop. Als de muziek ophoudt, bevindt zich ieder op zijn plaats en zit doodstil. Aanvangsdienst en gebed geschieden staande. De aanvangsdienst, zooals Mej. v. Woensel Kooij die althans wil, bestaat in een deels gesproken, deels gezongen dialoog tusschen de leidster (leider) en de kinderen. In haar boek geeft zij hiervan een twaalfstal voorbeelden. Het is de gezamenlijke aanbidding en verheerlijking Gods. Moeten voor den aanvangsdienst de kinderen bijeen zijn, onder het vertellen gaan zij uiteen.

Men redeneert aldus: „Het is de elementaire fout van de Zondagsschool, dat men alle leeftijden door elkaar opneemt." „Grote jongens en kleine kinderen worden vaak op dezelfde wijze behandeld op onze gewone Zondagsscholen, voor de grooten wordt dan het onderwijs te kinderachtig en voor de kleintjes te wijs." „Een kind van vijf verschilt van een van twaalf jaar meer, dan een jongen van 16 van een man van 50." De allerjongsten moeten daarom worden verdeeld in groepjes van 3 of 4, hoogstens van 6 of 7 kinderen. De verteller gaat bij hen zitten en houdt hen zacht sprekend bezig. Na het vertellen komen de kinderen weer bijeen voor de zang oefening en de sluitingsdienst, waarna zij onder orgelgeluid de zaal verlaten. Te Maarssen, waar men in de kinderkapel slechts kinderen heeft van 5-8 jaar, laat men hen na de vertelling „expressiewerk" doen, d.w.z. zij moeten tekenen of boetsieren, wat zij het best van de vertelling onthouden hebben. Liefst zou Mej. v. Woensel Kooij de kinderkapel houden in het gewone kerkuur. Bovenstaand — om niet te veel ruimte te vergen wat samengedrongen — overzicht, behelst dus in hoofdzaak het volgende:

- 1o. Het onderwijs kome op den achtergrond, het gaat bovenal om wijding en stichting.
- 2o. Daartoe worde de grootste zorg besteed aan de omgeving en inrichting.
- 3o. Men late de kinderen actief deelnemen in den dienst door de gezamenlijke aanbidding.
- 4o. Bij het onderwijs worden de kinderen gesplitst naar den leeftijd.
- 5o. Het onderwijs moet zooveel mogelijk aanschouwelijk zijn.

Bij de beoordeeling van deze hervorming op het gebied van het Zondagsschoolonderwijs, moet allereerst worden toegegeven, dat er veel waarheid schuilt in haar critiek. Inderdaad laat de omgeving, waarin het onderwijs gegeven wordt, veel, zoo niet alles te wenschen over. Zelf heb ik ter Zondagsschool gegaan in een bakkerij, zeker niet de meest geschikte plaats om iemand in een religieuze stemming te brengen. Vooral het kind wordt zoo spoedig afgeleid. Onze Heiland heeft voorzeker ook rekening gehouden met de plaats, waar Hij zijne verheven woorden deed hooren. Hij leerde, nedergezeten zijnde op een berg of aan het strand der zee. De armoedige inrichting onzer lokalen mag ten deele het gevolg zijn van geldgebrek, er ligt toch in niet mindere mate smakeloosheid aan ten grondslag. Wanneer zullen wij eens anders worden? Let eens op onze wandteksten: een verheven woord uit de Schrift en een molentje worden op de meest smakeloze wijze gecombineerd. Onlangs was ik bij het zien van een wandtekst bepaald geërgerd: „Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid" was de tekst en daarboven zag men... een land met koeien. Dat zulke dingen in den handel worden gebracht en verkocht is ergerlijk. Welnu, diezelfde smakeloosheid kleefte dikwijls ook aan ons Zondagsschoolonderwijs en doet er veel meer schade aan, dan wel eens gedacht wordt. Kinderen gevoelen zoo fijn. Het onharmonische stuit hen, ook waar zij er zich niet bewust rekenschap van geven. In Duitschland zag ik in een kerkzaal een indrukwekkend Christusbeeld. Alles was verder onversierd gelaten, opdat de gansche aandacht zich daarop zou concentreren. Speciaal was dit zoo ingericht, met het oog op de kinderen, die de predikatie nog niet konden volgen. Hunne oogen moesten niet van het een op het ander dwalen, maar een vast punt hebben om zich op te richten.

Een andere wondeplek is het zingen. Mej. van Woensel Kooij merkt zoo juist op: „Zingen moet

geen schreeuwen op maat zijn. De Engelenzang moet niet op ravengedraai gelijken."

Toch zou ik willen vragen: Kent de schrijfster ook onze stadsjongel. Ik zie ze nog niet zoetjes in de rij staan, wachtend op de tonen der muziek. Ik zie ze eerder elkander verdringen, als een verward kluit naar binnenrollen met een gehuil, waarvoor geen Indianenstam op het oorlogspad zich schamen zou. Ik heb herinneringen aan kindersamenkomsten, waarbij van te voren bijna een formeel veldslag plaats had tusschen onderwijzers en leerlingen. Ik maak mij vooralsnog niet te groote illusies van de mogelijkheid om deze hervormingsplannen te realiseren. Maar dat meer dan te voren zorg besteed moet worden aan de inrichting van de Zondagsschool en de methode van het onderwijs is buiten twiifel.

Toch — en nu kom ik tot het bepalen van een eigen standpunt — leggen wij, en daar zijn wij Gereformeerd voor, den kleintoon niet op de stemmigheid der omgeving. Ook wij willen een gewijde samenkomst, maar een wijding, niet in de eerste plaats stralend uit het gebroken kleurlicht van gebrande glasramen, klinkend uit de trillers der pianomusiek, geurend uit de verscheplukte bloemen, ook al verwerpen wij dit alles niet. Wij willen in de eerste plaats: Wijding door het Woord! Het is ons ten slotte niet om een vaag mysticisme, maar om kennis van God te doen. En als wij zoo den nadruk leggen op het woord, zijn wij ook niet onpractisch.

Het woord zegeviert ten slotte over alles. De meest bandeloze rekel wil graag geboeid worden door een mooi verhaal.

Als wij zoo het accent op het woord leggen, maakt dit de taak van de(n) onderwijzer(es) niet lichter, maar zwaarder. Voor muziek, voor het schikken van bloemen, heeft men fijn gevoel nodig, maar nog in meerdere mate is fijn gevoel en daarbij geestelijke kennis nodig om het Woord Gods aan kinderen te brengen. Luther heeft dit zoo goed begrepen, toen hij schreef: „Wie voor kinderen prediken kan, kan voor apostelen prediken." Wie goed voor kinderen spreekt, kan zeker spreken voor volwassenen, maar het omgekeerde is lang niet altijd waar! Toen Professor Gunning eens onvoorwaardelijk moest prediken en daarbij de keus kreeg tusschen een kinderbeurt en een gewonen dienst, durfde hij zich aan de kinderbeurt niet wagen. Laat ons nooit zeggen: het is maar voor kinderen, want daarin spreekt zich uit een volslagen blindheid voor het moeilijke van dit werk.

Die moeilijkheden zouden onoverkomelijk zijn, als de leerstof niet zoo heerlijk en rijk was. „Geef het kind wat des kinds is" heeft men ons toegeroepen en inderdaad, dat wijzen wij niet af, dat willen wij juist doen. Of wij dit altijd begrepen hebben, is een andere zaak. Funcke, de gezalfde Duitse prediker, vertelt in zijne jeugdherinneringen: „Godsdienst en verveling was voor ons jaren lang hetzelfde." Mej. v. Woensel Kooij zinspeelt hier ook op, als zij zegt: „Plechtige christenen zijn slechte paedagogen." Mogelijk hebt gij het De Genestet wel eens nagezucht:

„Hoe ik wou, dat Hij haar tegenkwam,
Die kinderen in Zijn armen nam
En vast heel anders leerde!"

Een fout, waarin het onderwijs op school, catechisatie en Zondagsschool m.i. veel lijdt, wil ik hier noemen. Het is zooals het heet: Godsdiens- onderwijs, bijbrengen van godsdienstige kennis, maar — vergun mij het te zeggen: — God is er in den regel zoo ver in, zoo op den achtergrond! Het moeten geen theologantjes worden, maar kinderen, die weten: „Ik heb een Vader in den hemel." Het is een schaduwrijke geworden van ons christelijk leven, dat men geloof en bekeering feitelijk verplaatst heeft naar den mondigen leeftijd. Alsof vroomheid afhang van de kruisjes, die men achter den rug heeft in plaats van ons komen tot het Kruis des Heeren.

Het is alzoo een zware taak, die op de onderwijzers en onderwijzeressen der Zondagsschool rust. In Parijs en Londen worden, naar men zegt, aan de universiteit cursussen geopend ter opleiding van Zondagsschoolpersoneel. Maar het „eigenlijke" is daar niet te leeren. Zielszorg gaat nu eenmaal niet buiten onze eigen ziel om. Een eenvoudige kind van God in de praktijk is voor dezen arbeid beter dan een godgeleerde in theorie alleen. Alle arbeid in het Evangelie, dus ook het Zondagsschoolonderwijs, is ten slotte een arbeid van ziel tot ziel. Maar zoo gegeven, zal het voldoen aan de behoeften van elken, dus ook van onzen tijd.

N. B.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

II.

Wat leest ons christenvolk?

De letterkundige beweging van '80 is zeker door ons christenvolk, — en ik durf ook gerust zeggen: door de Nederlandsche natie, — niet terstond begrepen. Men zag en las de opzienbarende literaire producten, maar men miste de objectiviteit en nuchterheid tot beoordeeling van de zielkundige gesteld-

heid¹⁾, waarvan deze letterkunde de noodzakelijke uiting was.

Het duidelijkst kan ik dit toelichten met den roman, dien sommigen na de „Camera Obscura" als het beste en meest populaire Nederlandsche letterkundige werk hebben geprezen: „Eline Vere" van Louis Couperus.

Van Deyssel is niet de eenige, die van dit boek heeft gezegd: Kunst om te kussen.

Ik weet zeker, dat dit boek is gelezen, (zoo wel om zijn tintelenden, artistieken, dat is natuurlijken, stijl, als om zijn verbluffend eerlijken en waarachtigen verhaal-inhoud) ook door het christelijk „publiek." Ik heb het boek in meer dan één christenhuiskamer aangetroffen en ken tal van orthodoxe „broeders", die het hebben genoten. Zelfs in het zeer orthodoxe Kampen, in de kringen der „Eigen Inrichting", waar ik destijds studeerde, maakte het boek bij zijn verschijning bij de „intellectuelen" opgang.

Ik wil niet ontkennen, dat er ook velen zijn, die zich aan dezen echt typischen modernen roman hebben geërgerd en er hevig tegen hebben gewaarschuwd, maar dat waren voor een deel dezelfde menschen, die iedere romanliteratuur voor den christen onnuttig achten, en liefst ook Van Lennep e.s. uit hun huiselijke veste banden.

De christelijke romanlezers, die „De Roos van Dekama" en „De Schaapherder", zonder conscientiebezwaar hadden geslikt, verslonden nu vrij algemeen met dezelfde graagte „Eline Vere" en weenden literaire tranen om haar tragisch lot.

„Eline Vere" was immers geen gemeen boek. Het werd niet door godslasterlijke taal of schunnige tafereelen ontluisterd. Er kwamen zelfs geen bordeelhistories in voor, gelijk in het beruchte „Klaasje Zevenster" van den soldaten Van Lennep. Het was de kunstige reproductie van het leven van een echt modern Haagsch meisje, een kind van ons nerveus, décadent, levensmoed, geslacht!

Waarom zou wie „Ferdinand Huyck's" romantische lotgevallen had doorleefd, „Eline Vere" ongelezen laten?

In het laatste boek was zeker nog iets meer wat bekoorde, omdat ook de niet-literair geschoolde lezer instinctief voelde, dat Louis Couperus waarachtige menschen gaf, die ons nader staan dan de tooneelhelden van de oudere auteurs.

„Eline Vere" werd aanvaard, het boek ging erin, het veroverde vele zielen, die overigens voor de namen van '80 een afgrijzen hadden.

En zoo is het ook hier gegaan, gelijk wel meer in ons klein wereldje geschiedt: De praktijk ging vooraf aan de theorie, het was: *Primum vivere, deinde philosophari*, dat is: eerst leven, dan denken over het leven!

Zonder dat velen zich de werkelijkheid bewust waren, was er iets heel belangrijks gebeurd: de moderne letterkunde, de nieuwe kunst, had het hart der kunstarme christenen aangeraakt, en meer nog dan Kloos met zijne mooie sonnetten, is Louis Couperus met zijn populair roman de wegbe-reider dezer kunst geweest.

Tracht u van dezen ommekeer (of wilt ge het ontwikkeling noemen?) goed rekenschap te geven, want tot de oriëntatie op het gebied, dat wij hier betreden zijn, is het constateeren van dit feit het eerst noodzakelijk.

Indien de Kunst, als een imperialistische godin, zich opgemaakt had om de christenmenschen te betooveren, had ze geen listiger instrument kunnen kiezen dan de schitterende schepping van den Haagschen levenskenner.

Voor den christen heeft reeds in het algemeen de moderne kunst dit vóór bij de oude, dat ze het waarachtige dichter nader. Ze stelt de fantasie in dienst van het leven. In één woord: ze is realistisch, en heeft de bijbel ons niet het heilige realisme geleerd? Is de heerlijkheid van de Schrift niet juist haar eerlijkheid? Dat zij niet onthult en vergoelikt, maar ontdekt en tentoonstelt wat de wereld, wat de mensch, in zijn armoede en leelijkheid is?

De moderne kunstenaars staan in dit opzicht veel nader bij het christendom dan de verhaalbedenkers uit een vroeger tijdperk, dat ze bezitten wat Carlyle noemt den heldenmoed der oprechtheid, en deze oprechtheid heeft hen, ik zeg niet zedelijk, maar artistiek, bezielen om de armoede en den wanhoop te schilderen van den mensch-zonder-God.

Wie wil weten hoe het er uitziet in een menschenziel, die den troost van het leven en den moed om te leven mist, kan niet terecht bij de zoetsappige, strooperige, brave-Hendrik-scheppers van de vorige generatie, hij moet gaan staan voor den onbewasenden spiegel van de nieuwere kunst.

Zeker, 'tis wel mooi, en vooral aandoenlijk, als de roman afloopt na vreeselijke verwickelingen in een blijde ontknooping, wanneer de smachtende en geplagde verliefden elkander toch eindelijk krijgen en samen, nadat het boek uit is, leven „nog lang en gelukkig"; het is wel heerlijk, als de Noorddorpse vossen ten slotte krijgen op hun kop het loon des verraads, het is alles prachtig, maar... het is niet waar....

¹⁾ Volgens correctie-verzameling heeft de drukker mij in het vorige stuk laten spreken van de filosofie der „tachtigers". Dit is een te groot woord. Filosofie was er niet. Wel de psychologische gesteldheid.

Se
gesch
geke
zij e
Van
toch
roman
en b
omgo
Ver
christ
om b
Ver
en tr
den r
doxe
leerz
heid
in di
mens
schen
ze na
maar
een
hem l
zijn n
Dit
verlor
Hie
Voe
halve
over
sionis
voelde
sel ve
wing
naars
den, d
door
de we
naar
Dat
onteer
christ
(soms
tigen
hof te
andere
men l
Ma
hier r
telijk
Ik
Als
den n
niet a
nuttig
trouw
toch
doeld
met h
het ne
of het
de rol
en we
tot les
uit ze
waara
zedelij
De
de dus
een vi
2) E
verschij
wekt bl
Aa
Doo
op ind
er bij
deze o
vreem
belang
gemeen
landsc
goeds
toen zi
werlde
med ze
nam v
meer v
het bk
kerk g
den er
de bev
was, Z
3) No
haar te
het begi
Dutch
Reforme